

INSTAL·LACIÓ VÍDEO: MICHELE WAQUANT

A FAVOR DE LA TELE

TOMÀS DELCLÒS

La televisió ha arribat a guanyar-se la misericòrdia. Fa pena veure-la esgarrapada per qualsevol xitxarel·lo que vulgui demostrar que ell sí que és una persona culta. Fa pena veure-la masegada per la tropa més cínica dels polítics, sempre reclamant-la més lliure però sempre sostenint-hi una relació instrumental. Finalment, fa pena veure què fan amb ella molts dels seus amos, públics o privats.

D'entrada, el ciutadà manté una actitud hipòcrita sobre aquest, secretament estimat, electrodomèstic. Sempre se'n queixa però, alhora, li emplena les hores buides de la seva inútil vida. Ajuda a "fer passar el temps" a qui, a pesar de la brevetat de la vida biològica, sembla que en va sobrer. Però d'això, per poc espavilat que se sigui, no se'n pot presumir massa... i aleshores arriba la simulació, el capgirell, el posat postís de qui vol quedar bé. Quan es fa una enquesta sobre la televisió que la gent voldria, sempre surt una demanda clamorosa: els agradaria més cultural. Sorprenentment, els índexs d'audiència, a pesar d'aquesta petició universal, desmenteixen aquest neguit. I n'hi ha proves demoscòpiques. Quan TVE avaluava les seves audiències mitjançant enquestes on el telespectador manifestava el programa que veia, *Informe Semanal* va mantenir-se durant anys a dalt de tot del pòdium. Fins que van arribar els audimats -aparells instal·lats a les cases dels televidents de mostra i que enregistren el programa sintonitzat i remetent aquesta informació a la central de resultats-. Des que les audiències s'estableixen per aquest mecanisme, que

comptabilitza allò que fas i no allò que dius fer... lògicament *Informe Semanal* no ha pujat mai més als llocs de liderat i sobreviu arraconat en un purgatori on els espais amb poc *share* es passen el dia plorant i tement que el cap de programes els tanqui. Per tant, lamentable hipocresia social sobre la tele.

Lamentable, però molt menor que la de determinats polítics. La conducta d'aquest col·lectiu és molt més condemnable que la del ciutadà mentider que, a la fi, no fa mal. Perquè són precisament els polítics els que la grapegen amb més voracitat i alhora es dolent, cínicament, que no sigui bona. ¿Que no sigui bona... o que no sigui seva? I l'exemple més pedagògic d'aquesta conducta la tenim al Parlament català. Comprensiblement escandalitzada per l'ús patrimonial que fa de TV3 la majoria al govern -amb lamentacions d'Unió que se sent maltractada per Convergència-, l'oposició va obrir la legislatura que ara s'acaba amb un objectiu unitari: fer una TV3 més democràtica, oberta... Però a l'hora de triar els seus representants al consell d'administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió -per cert una de les feines més ben pagades i inútils del país- van facturar-hi personatges de l'aparell, fins i tot secretaris d'organització. Mentre que els estatuts d'aquest consell diuen que l'han de formar persones de reconegut prestigi professional en l'àmbit de la comunicació, els partits es van estimar més enviar-hi gent de confiança, sense particular competència en la matèria -n'hi ha que s'entrebanguen quan parlen de McLuhan-, amb l'objectiu

de procurar pels seus interessos. Solament un partit, Iniciativa per Catalunya, hi va enviar un independent.

Aquesta conducta explica que el gran debat polític sobre la televisió sigui un debat sobre quotes i minutatges, sobre tractament dels líders o sobre els *sabaths* d'en Pujol, de qui TV3 no ens estalvia cap inauguració. Això explica que l'anomenada Autoritat de l'Audiovisual de Catalunya no se sàpiga exactament què és, llevat que no és cap mena d'autoritat. En alguns països aquesta instància surt del Parlament –i és raonable perquè aquí hi ha dipositada la sobirania popular-, però la tria de membres es fa per períodes que no coincideixen amb les legislatures ni s'acomoden a les majories aritmètiques d'unes eleccions. A més a més, aquestes autoritats tenen capacitats executives.

La tercera tribu que acostuma a parlar molt malament de la tele són, precisament, els entesos. No tant els crítics quotidians de la cosa, que poden tenir molta raó quan assalten un programa. Fins i tot resulta perdonable que després de fer-ne tantes, de crítiques, moltes vegades no tinguin ni esma d'analitzar-lo i llisquin cap a la brometa sarcàstica, cap a la narració irònica d'allò que han vist. Després de garbellar una jornada televisiva, és difícil de trobar un espai prou suggerent, en el millor o pitjor dels sentits, com per renovar l'instrumental teòric (a la quarta vegada que han de parlar de *Sorpresa, sorpresa* s'han d'agafar a l'anèdota del dia, perquè segurament ja s'ha explicat tres vegades per què fa tuf el seu *celestinatge* familiar i la conservadora tria de desitjos per satisfer).

Els entesos són uns altres. Acostumen a viure de la institució acadèmica, refregint idees amb molta antiguitat, idees d'altri sobre les quals la seva saviesa amb prou feines arriba per posar-hi una nova escenografia terminològica. Són treballs on no acostuma a haver-hi nous conceptes, només nous termes i, en molts casos, particularment enrevessats. Si llegiu la candorosa proclama de Popper contra els prejudicis de la tele sobre els nens o la suggestiva denúncia de la tele karaoke de deter-

minada esquerra italiana, amb Bobbio de pare espiritual..., si llegiu aquests textos, els entendreu de cap a peus. No vulgueu, però, en el cas que existeixin, desxifrar el suc que n'hagin pogut treure alguns funcionaris universitaris per fer tesis, tesines i catàlegs. No hi entendreu res i ells viuran la mar de contents practicant una hermenèutica recíproca. A més, aquesta connivència professional amb la tele la converteix en amagat objecte de desig encara que sigui per tenir a mà un pallasso de les bufetades, per fer currículum acadèmic.

Al cantó dels professors que, per exemple, ensenyen a fer tele o a mirar-la amb intel·ligència, hi ha la tropa que es consagra en el menysmenament sense pal·liatius. De totes maneres, no sempre són un nyap els seus escrits. A França, darrerament, hi ha hagut una interessant producció d'articles i llibrets contra la tele, fets per prestigiosos professors. Amb alguna paradoxa. Per exemple, en el cas de Bordieu, a qui les ganes d'escriure contra la tele se li van encendre casualment perquè a un programa, on va ser convidat, ell no va sortir com volia. I d'aquesta ofensa en treu un llibret vibrant, apocalíptic, absolutament discutible, però molt sincer... i llegidor.

Darrerament, en el sector apocalíptic, ha tingut un cert predicament el senyor Sartori, que presenta un *homo videns* impossible de redimir culturalment i únicament capaç d'un pensament audiovisual. Sartori té raó en la descripció d'aquesta espècie, però com a mínim se'n deixa tres més: la que sap tenir tractes amb la imatge sense que això suposi que se li enfosqueixi el cervell; els pocs que no volen sortir de la galàxia Gutenberg; i els que ni tan sols arriben a la condició d'espectador atrotinat. Perquè el gran problema cultural ja no és solament que la gent s'interessi per la tele d'una manera intel·lectualment mandrosa... és que n'hi ha molta que ni tan sols s'interessa per la tele, ni per res. La més desgraciada marginació a les nostres societats, si no s'és pobre de pidolar o malalt, és una creixent acomodació a la supervivència biològica basada en

la indolència. I el descuit polític sobre l'aparell educatiu semblaria cultivar-la intencionadament.

De fet, la contemplació passiva -aquest passar l'estona fent veure que fas una cosa: mirar la tele- no és l'únic ús d'aquest electrodomèstic. També imposa, amb rigor, els horaris personals (s'ha de ser a casa a determinada hora perquè fan determinat programa); també crea climes, ambients (moltes vegades la tele està endollada sense que ningú no la miri perquè fa companyia) i també és un factor de socialització (el matrimoni que ja no té res a dir-se, com a mínim, pot parlar de com de dolenta és aquesta tele que miren cada nit). Les organitzacions nord-americanes contra la tele, que organitzen infructuoses jornades de teles apagades, mantenen a Internet unes dramàtiques estadístiques referides al consum televisiu al seu país. Només uns pocs exemples: el 88% dels americans dina veient la tele; un de cada quatre s'adorm mirant-la; els nens passen 900 hores a l'any a l'escola i 1.500 davant de la tele i un noi de 18 anys es calcula que ha vist per la tele, entre ficcions i noticiaris, uns 16.000 crims.

¿És possible denunciar la tele perquè construeix les notícies de manera fragmentada? Absolutament. Però encara no he llegit ningú que de manera sensata doni una recepta per construir-les d'una altra manera, a la tele i al diari més de cella alta que ens puguem imaginar. Un home d'esquerreres com Godard ja va dir una vegada que posar una càmera en un lloc és una qüestió de moral, perquè la tria d'aquest lloc contaminarà la imatge inevitablement. No serà el mateix discurs si el subjecte d'aquella imatge s'enfoca des de dalt, donant sensació de superioritat a l'espectador, que des de baix, situant l'espectador en una posició subordinada, mirant cap enlaire. La imatge té ideologia, és veritat, però l'objectiu més raonable no és intentar vanament la recerca d'una imatge innocent, sinó donar estris conceptuals a l'espectador perquè sàpiga mirar, que no hagi de ser víctima irremissible de la imatge. Educar la mirada. Això és el que necessita una societat

democràtica si vol que els seus ciutadans no siguin súbdits de l'estupidesa. I això és el que necessita, també, la tele, la bona tele. Mentre no hi hagi un rebuig autèntic a la mala tele, mentre secretament continuï agradant com agrada, la bona tele va sent arraconada... fins a la quasi extinció.

Totes les tecnologies porten els seus accidents. No hi hauria descarrilaments si no hi haguessin trens. És lògic, doncs, que la tele també hagi portat els seus. Ara bé, la millor manera d'evitar els descarrilaments, és prohibir els trens? La millor manera d'evitar el drama d'un nen consumint quatre hores diàries de tele, és trencar la tele? No ho sembla. El gran combat cultural en aquest tema no és anar contra la suposada perversitat intrínseca de la tele, sinó contra unes direccions que l'han desgraciat. Un combat cultural i polític. En aquest sentit sempre dono un exemple que em sembla aclaridor. Quan van sortir les videocàmeres, hi va haver una engrescada literatura progressista que va cantar al·leluia perquè, finalment, l'espectador podia sortir de la seva condició de receptor passiu i convertir-se en productor, en fabricant d'un discurs audiovisual alternatiu. Evidentment la videocàmera ho permetia, però la cultura d'ús dominant que es va imposar sobre aquest estri l'ha reduït a filmacions de l'àlbum familiar.

Un combat cultural que ha de passar, també, per fer-la menys necessària. Manuel Hueriga, director de BTV, sosté que, una televisió que tingui un afany cultural, la primera cosa que ha de procurar és no ser addictiva. Permetre que els seus clients la puguin abandonar i tornar-hi lliurement. Les poques teles públiques que encara tenen mala consciència pel paperot que els toca fer culturalment, precisament perquè tenen aquesta mala consciència, quan s'apropen a subjectes informatius culturals els tracten sistemàticament amb dolcesa, els afalaguen. Aquest és un segon i greu error. La cultura, a més que pot ser molt divertida, és debat, confrontació i no un sant per adorar. Aquest tractament des d'un sentiment de culpa fa que presentin una cultura de devoció i no de satis-

facció. I això perpetua un xantatge culturalista que porta la gent de bona fe que s'acosta a la cultura –acostumen a presentar la més canònica- a veure-la com un patiment, com una obligació. I, a la llarga, ho deixen córrer.

Es parla molt de la tele perquè ocupa un lloc central en la vida de moltes persones. L'emplena més que l'enriqueix. Però la tele està condemnada a perdre aquesta centralitat. En el futur ja no serà l'única pantalla domèstica. No pas perquè, com ja passa, a les cases n'hi hagi més d'una, sinó perquè altres pantalles –la dels videojocs o les d'Internet, encara que aprofitin el mateix moble- portaran a una emigració de televidents. D'altra banda, el domini de les televisions generalistes fa, encara, que avui molta gent pugui parlar del mateix programa que va veure ahir. Òbviament ja no és com abans, quan hi havia una sola emissora i les audiències eren de dotzenes de milions. Ara n'hi ha més, sortosament, i l'audiència s'escampa. Però aquesta multiplicació només ha fet que començar i les plataformes digitals incorporen una tele a la carta, on la fragmentació de l'audiència permet que cadascú es faci el seu menú audiovisual i a la gratificació de petits i molt concrets col·lectius de televidents –els caçadors, els que els agrada l'òpera, el cine porno... Aquest horitzó ha esperat determinats teòrics de la cosa perquè, diuen, es perdrà aquest únic factor de socialització que encara hi ha. Però, al marge que resulta tristíssim que una societat perilli perquè els seus ciutadans ja no miren la mateixa tele, aquesta minva pot tenir efectes beneficiosos. Ja no serà tan important no haver vist el programa d'ahir a la nit que tothom va veure, perquè ara cadascú veurà el seu programa i s'hauran de trobar altres motius de conversa igualment apassionants (la meteorologia, per exemple, encara pot tenir més predicament). I si no se'n parla, perdrà importància. I si no es veu massivament el mateix programa, perdrà impacte... I si no és tan important, potser la deixaran en pau i, encara que més pobreta, sense monstruoses exigències de *share*,

podrà tenir més gosadies perquè no seran tan cares. I... vé a saber!

A més a més, aquesta mena de tele és de pagament. En un país on estem acostumats a la tele aparentment gratuïta (la pública la paguem amb impostos), el fet de pagar donarà un sentiment de client i una capacitat d'exigència inèdita. De la mateixa manera que els lectors d'un diari que fa esforços per ser honest i rigorós són la millor protecció davant qualsevol temptació del diari per deixar de ser-ho perquè els perdria, aquesta tele de pagament té una saludable posició subordinada amb els seus subscriptors. I això no passa únicament en l'àmbit de les privades. A la Gran Bretanya, la BBC es manté gràcies a un impost concret que el ciutadà paga cada any –un cànon que sap que va per a l'emissora pública-. Doncs bé, aquest cànon té la gran virtut de visualitzar els ciutadans britànics que estan pagant la tele, la seva tele –a Espanya també el paguem, però s'emmascara en els pressupostos generals- i els hi fa tenir una relació més exigent.

La tele, al cap d'aquests anys, s'ha tornat el paradigma de les maldats. Té la culpa dels assassinats, del fet que el nen suspengui el curs i d'engrescar imprudentment la líbido. L'han feta culpable de tot. I aquesta és la gran injustícia que pateix. Primer, perquè no tota la tele mereix el foc etern. A TV3, a TVE, al Plus... han fet i fan programes saludables, a més dels celebèrrims documentals de foques. Segona, perquè resulta molt sospitosa aquesta maniobra sistemàtica de desplaçament de la responsabilitat cap a la tele, un boc expiatori. Resultaria massa simple que els problemes que tenim fossin deguts a la tele que veiem. Creure-ho seria posar-ho massa fàcil als autèntics responsables, domèstics i institucionals, polítics i no, individuals i col·lectius... vostè i jo.

TOMÀS DELCLÒS I JUANOLA (Barcelona, 1952) és llicenciat en Dret i Ciències de la Informació. Actualment és sotsdirector del diari *El País*.

